

Radek Vorlíček: Dynamika sociální inkluze a exkluze v rámci výchovně vzdělávacích institucí

Posudek diplomové práce

Vedoucí: PhDr. Hana Synková, PhD.

Posudek vypracoval: Tomáš Samek, M. A.

Diplomová práce Radka Vorlíčka zkoumá právě ty aspekty sociálního vylučování, jimž bylo doposud v českém prostředí věnováno málo pozornosti: totiž to, jak škola přispívá k exkluzi žáků nebo naopak stimuluje jejich začlenění do dětského kolektivu, a to hned na několika rovinách: v interindividuálních vztazích mezi žáky, ve vztazích jednotlivce a malé sociální skupiny i ve vztahu různých skupin. Stejnou měrou si všímá vztahů kooperativních, antagonistických i neutrálních a snáší řadu konkrétních důkazů toho, jak tyto vzájemné postoje uvnitř dětského kolektivu závisejí na kontextu a čím vším je takový kontext podmiňován.

Sociální vylučování je pojímáno komplexně jako úhrnný vektor mnoha vlivů a faktorů. V tomto ohledu práce prokazuje, že autor si osvojil nejen antropologickou terminologii z oblasti identitární dynamiky, nýbrž - a to je ještě cennější - také způsob myšlení, které chápe sociální realitu jako vždy do jisté míry spolukonstituovanou pohledem výzkumníka, jenž se přes všechnu snahu o neutrálnost své pozice sám stává jedním z aktérů mocenského pole, které pozoruje, spoluprožívá a analyzuje. Dominantní teoretická perspektiva je v Goffmanově smyslu interakcionistická.

Původní autorův záměr navázat na bakalářskou práci a soustředit se na exkluzi romských dětí v majoritně neromských třídách byl ku prospěchu věci rozšířen: autor svým terénním výzkumem a zejména jeho pečlivou analýzou dospívá k tomu, jak tekuté, dynamické jsou hranice mezi různými typy skupinových identit: etnickou, sociální a třídní; neuzavírá se tedy do apriorních kategorií, jež by chtěl hledat v terénu, ale díky tomu, co vidí a zažívá, je s to postupně modifikovat kategoriální aparát, jež pro výzkum používá: tento intelektuální výkon je o to chvályhodnější, oč vzácněji se s ním ve studentských pracích setkáváme.

Míra seznámenosti s literaturou k tématu je na této úrovni studia bez nadsázky obdivuhodná. Každému, kdo kriticky zkoumá Vorlíčkovu práci, doporučuji začít pohledem do závěrečné bibliografie, přesněji řečeno do dvou rozsáhlých bibliografií shrnujících to, co autor k tématu nastudoval. Sečteny v jeden celek představují tyto bibliografie knihopisný soupis, za který by se nemusela stydět ani disertační práce.

Autorsky původní je nápad zpřístupnit místy poněkud sucharský text oživujícími komiksovými kresbami: díky tomu, jak citlivě jsou kontextualizovány ve vlastní stati, povětšinou nepůsobí bulvárně, protože autor si je tohoto nebezpečí úzkostně vědom a důkladně ho sám v jedné pasáži reflektuje.

Nechci zde citovat věcné závěry textu, jež jsou s dostatečnou jasností podané v práci samotné. Zmíním se o tom z nich, jež považuju za jeden z pozoruhodnějších:

autor dynamikou dětského kolektivu poměřuje i příslušné institucionální rámce, v nichž se výuka dětí odehrává. Obrazně řečeno: známku již neudělují školy dětem, nýbrž (díky autorově podání) děti školám podle různé míry, v níž škola dokáže inkludovat rozmanitá etnika. Autor dospívá k zjištění, jak moc mohou exkluzi žáků, kteří jsou v nějakém ohledu "jiní", ovlivnit samotné české školy, které si - a to je paradox věci - nejsou této skutečnosti vždy zcela vědomé. V tomto směru má práce i závažný celospolečenský dosah, a proto navrhuji diplomantovi, aby zvážil způsob, kterým by chtěl její některé části publikovat.

Musel by ovšem na nich ještě radikálně zapracovat, protože - a tím se dostávám ke slabině práce - autorův styl občas trpí těžkopádností a některé věci by nesporně šly vyjádřit elegantněji.

Pokud by někdo práci vytýkal, že dospívá k hodnotícím závěrům o školách jen na základě nedlouhého pobytu v terénu, je třeba vzít v potaz, že autor navazuje na obdobný výzkum, který podnikl již pro svou bakalářku; a že tedy souhrn hodin strávených ve školních i mimoškolních vzdělávacích zařízeních pro děti je ve skutečnosti větší, než jak se to může jevit z přiložených tabulek. Nejde totiž o práci, která s tímto typem terénu teprve začínala, nýbrž navazovala na již dosažené zkušenosti. Autorovy analytické postřehy myslím ukazují, že čas, který v terénu strávil, byl dostatečný přinejmenším na to, aby v něm spatřil a pochopil něco cenného, o čem má smysl psát.

Tuto podnětnou a veskrze poctivou práci - pomalu, ale vytvrvale vylepšovanou pravidelnými konzultacemi probíhajícími po dobu několika let - **doporučuji k obhajobě** a navrhuji pro ni známku **výborně**.

